

Gospodar in gospodinja

LETO 1941-XIX

6. AVGUSTA

STEV. 32

Gospodarjenje z denarjem

Svoja današnja izvajanja navezujemo na ono, kar smo o denarju povedali že za drugič in nadaljujemo razpravo o smatnanu.

Rekli smo, da denar ne sme v nogavice ali z drugo besedo, ne sme ležati mrtav, pač pa mora koristno oplojevati domače, pa tudi splošno kmečko in narodno gospodarstvo.

Kako naj denar oplojuje kmečko domačijo? Odgovor je kratek: tako, da bo čim več donašal, ne da bi kjer koli kaj ikodoval. Če bi rečimo denar vtaknili v namen, od katerega bi imeli škodo tvoji sosedji ali vas ali soseska, bi ravnali prav tako kakor kapitalist, ki s svojimi denarnimi sredstvi izkorišča sebi v prid soljudi. Tako ravnati pa ne smeš ne po bolji in ne po človeški postavi. Vzemimo primer: Sosed je zaradi nesreč, morda tudi zavoljo slabega gospodarstva v stiski. Če bi se ti s tem okoristil in poceni dobil v svojo last del njegove zemlje, njega pa uničil, bi napravil velik greh. Tako obrnjeni denar je krivično naložen in te bo pekel na tem in onem svetu.

Ako pa obračša svoj denar tako, da tvoj bližnji in skupnost nimata škode, ga obrni tako, da ti bo čim več koristil. Na ta način bo posredno koristil tudi skupnosti. Glede tega je težko dajati točne nasvete in navodila. Vsaka kmetija ima svoje lastne značilnosti, lastne potrebe in lastne gospodarske okoliščine. Kar bi bilo tu zelo umestno in dobičkanosno, bi bilo drugje morda povsem negospodarsko. To je treba vedno imeti pred očmi. Vendar bi si upali opozoriti naše gospodinje in gospodarje na nekaj splošnih smernic, ki bodo v glavnem veljavne za vsa naša kmečka gospodarstva. Te bi bile:

1. Zboljšajte zemljo in pridelke. Kupite umetna gnojila, dobre pluge in buane ter ostale stroje, da bo zemlja dovolj gnojna in dobro udelana. Če vsak posameznik ne zmore lastnega stroja (n. pr. sejalni, čistilni ali mlatilni in podobno) se združite v zadrugo in takšne stro-

je skupno kupite in skupno uporabljajte. Denar za dobre stroje ni zavržen, ampak dobro naložen. Skrbite za dobra semena, ki so sicer draga, a vanje vloženi denar prinaša stotere obresti. Ne dolgo tega sem se vozil na Dolenjsko in videl nekatere njive vse rdeče in plave. Med ječmnom in pšenico je bilo več maka in plavice kot žitnega klasja. Ali ni škoda oranja in sejanja, žetve in mlačve — toliko truda, uspeh pa ničev?

2. Skrbite še posebej za travnike. Stara navada, da greš na travnik samo kositi in spravljati, se mora nehati. Naše travništvo je zelo zanemarjeno in zelo slabo. Morda imaš denar in ga tiščiš v skrinji, travnik imaš pa morda zamočvirjen, nič gnojen, gnojnica se ti pa razliva po potih... Stara, že stokrat prepeta pesem! Praviš: Živina, živina, to nese! Toda brez obilne in dobre krme je nič! Brez živine pa ni mleka, ni gnoja... Denar v travnik! Osuševanje, gnojenje (gnojnične jame!), oskrbovanje travnikov je dandanes in vedno temelj živinoreje, živinoreja pa temelj slovenske kmetije.

3. Izboljšate si pasmo živine. Odrano (selekcijirano) živinče je drago, pa vseeno poskusimo. Ne redimo malovredne živine, ki samo žre, a malo da. Za odrano in odlično blago je pa treba tudi dobre krme. Zato je treba gledati tudi na uspešno njivsko pridelovanje krme in na spravljanje te krme za zimo (n. pr. silosne jame!).

4. Popravite si poslopja, obnovite inventar. To vprašanje smo že enkrat načeli na tem mestu, pa ni nič napak, če ga še enkrat pogrejemo. Govorili smo že o cementu in njegovi ceni. Sedaj bi se dalo marsikaj pri poslopih popraviti — če bi se čula stalna zahteva po cementu v gospodarske svrhe, bi ga merodajni že preskrbeli. Le berite v »Oraču« in drugod, kako se da z majhnimi stroški urediti to in ono. Poglejte v hlev in boste hitro našli, kaj bi bilo treba popraviti, obno-

viti, nanovo zgraditi. Glejte, kašča je svinjak — prašičereja je dobičkanosna — vaš svinjak je nemara premajhen ali pa slabo narejen. Kaj če bi ga nekoliko popravili? Kako je pa s kurnico? Ali so kokoši pri kravah v hlevu, ali kje na kakšnem podstrešju ali v temnem, zaduhlem prostoru? Piščančki in jajčka so pri dobri ceni — v tvoji »kurnici« pa kokoši komaj životarijo. Ali bi ne bilo pametno, če bi nekoliko ganil, pa bi imel lepo urejeno kurnico?

In še to pa ono bi potrebovalo popravila. Ne nazadnje hiša, kjer stanuje kmečka družina. Koliko nezdravih, vlažnih, nezračnih in skrajno neprimernih stanovanjskih prostorov najdemo po naših kmečkih hišah! Pa vsi vemo, da je prav kmečka družina studnec duševnega in telesnega zdravja vsakega naroda. Marsikje naletiš na kar vzorno urejene in opremljene hleve in svinjake, a stanovanjska hiša je tako uboga, nezdrava in vlažna, da človeka kar zazebe, ko jo zagleda. In znotraj! Slabi, trhleni podi,

prostori začrneli in nič pobeljeni... in tako naprej! O teh rečeh bomo na tem mestu še katero rekli. Danes smo se tega vprašanja samo površno in mimogrede dotaknili — dotaknili v zvezi z gospodarstvom in denarjem. Zdravje je velika vrednota, vredna več ko suho zlato. Bolezen in smrt je veliko zlo v gospodarstvem oziru. Te prevažne resnice bi naš kmet nikoli ne smel pozabiti, zlasti pa ne takrat, kadar mu je vsaj nekaj mogoče izboljšati. Zdrava družina, zdravi otroci so za gospodarski napredek doma neobhodni predpogoj — da ne govorimo o pomenu ljudskega zdravja za narod in domovino.

Končno povzemimo iz vsega povedanega še tole: Ako izboljšuješ zemljo in si pridobivaš še nove zemlje, če skrbiš za boljše živino in ako si urejuješ poslopja — z vsemi temi ukrepi utrjuješ vsestransko svojo domačijo ne samo za sedanji trenutek, marveč tudi za čase, ki pridejo. Na to naj noben slovenski kmečki človek nikoli ne pozabi!

Sušenje sadja in sušilnice

V teh časih bi bil pač greh, če bi kuhali iz sadja žganje. Lansko leto sta banska uprava in »Prizad« gradila in priporočala graditev sadnih sušilnic; toda marsikje se sadne sušilnice še niso zgradile, posebno ne v oddaljenejših vaseh in na posameznih kmetijah. Za vse te je najprimerneje, da si postavijo manjšo sušilnico, ki je stala lansko leto 2000 do 2500 din. Seveda so tu vračunani vsi stroški za les, opeko, cement itd. Ker pa ima večina gospodarjev les za sušilne leže že doma, kakor tudi apno in nekaj stare opeke, se stroški znižajo kar na polovico.

Po nalogu banske uprave se je izdelal načrt male sušilnice, ki se lahko postavi v svinjsko kuhinjo, kolarnico ali kam drugam pod streho, glavno je le, da je prostor suh in brez podtalne vode. Sušilnica je 1.60 m široka, 1.80 m dolga in 1.92 m visoka. Zunanje stene so iz votle opeke (ali pa navadne), notranji grelni zid pa iz 4 cm močne opeke. Za vso sušilnico se rabi približno 1200 do 1500 kosov opeke. Posebno natančno se mora izdelati peč, ki naj bo 40 cm široka, 1.50 m

dolga, tako da lahko uporabimo za kurjavo tudi meterska polena. Iz kurišča so izpeljane dimne cevi tako, da se hkrati grejejo vse stene.

Drugi važni del sušilnice je dimnik in odprtine za zračenje. Svež zrak prihaja od spodaj iz sprednje strani in uhaja na stropu ob zadnji strani. Dimnik in zračna cev naj bosta vsaj 1 m nad streho.

Za sušilnico napravimo že zdaj primerne lese, 6 po številu, ki so 80 cm široke in 1.25 m dolge. Okvir naj bo 7 cm visok in narejen iz 2.5 cm debele deske, dno pa sestavimo iz 1 do 1.5 cm debelih lat. Za lese vzamemo topolov ali jelov les.

Pri zidavi moramo paziti da pri kurišču, ki pride skoraj 1 m globoko v zemljo, ne pride v jeseni in ob deževnih dneh voda. Ker pa se temu navadno ne moremo ubraniti, je zelo pametno, da tla pod pečjo asfaltiramo. Te sadne sušilnice porabijo zelo malo drv, saj zadostuje 1 m³ bukovih polen za 100 mernikov jabolk ali za 55 mernikov češpelj, ali 45 mernikov hrušk. V prihodnji številki bomo skušali priobčiti točen načrt take sušilnice.

J. M.

Prevoz čebel na pašo

Zastran matic in moči urejene družine pa morajo imeti izpolnjen še tretji pogoj, če hočemo imeti uspeh, namreč biti morajo v dobrem pašnem kraju. Takšnih krajev pa v naši pokrajini ni kar na pretek. Vsa Notranjska in više ležeča Dolenjska so skoraj brez ajde — če jo pa imajo, slabo med. Dobra ajdova pašišča so v ljubljanski pokrajini na nizko ležečih predelih Dolenjske od Stične, preko Radohove vasi in št. Lovrenca, doloma. Mirenska dolina pa Mirnopoška in Novomeško-krška kotlina. Čebelarji v teh predelih imajo glede lege več ali manj ugodne pogoje; čebelarji iz drugih krajev pa morajo čebele v pašo prevažati. Sodobno, moderno čebelarjenje na med v naših razmerah sploh ni gospodarsko brez prevažanje v pašo, ne samo v ajdovo, ampak tudi v druge, zlasti v hojevo.

S prevažanjem je pa križ. Najprej moraš vedeti, kam se ti spleča postaviti lival. Mnogi čebelarji imajo že leta in leta kar stalna pašišča, drugi si jih morajo pa iskati. Pri tem pa naletijo marsikje na velike težave. Pri domačih se namreč pojavi odpor proti prevažalcem, da dovožene čebele odnašajo njihovim čebelarjem namenjeni med in da dovožene čebele domače čebelnjake ropajo. Med prehujo čebelarstvo kri je morala poseči oblast in ajdova pašišča in dovoz urediti po nepristranskih in strokovno neoporečnih vidikih in načelih ter tako vsaj malo umiriti čebelarški svet. Čisto pomiriti čebelarjev sicer ni mogoče, ker le vsak prerad goni svoj prav, a nek vsestransko sprejemljiv načrt se je vendarle našel, da zlasti domači čebelarji nimajo praviče, da bi se pritoževali.

Kdor torej hoče prevažati v ajdovo pašo, mora vse potrebno ukreniti v smislu določil oblastvene uredbe.

Ko imaš prostor zagotovljen, je treba pripraviti vse ostalo za prevoz. Tudi prevoz sam je sitna reč, če ni vse res skrbno in dobro pripravljeno in točno izvršeno.

Najprej so na vrsti panji. S slabo izdelanimi panji je težava. Jako neprijetno je, če ta začne lezti narazen panj sredi poti in se skozi špranjo usipajo čebele na ljudi, zlasti pa na živali. Zato bodi prva skrb, da se točno pregledajo vsi panji, ali so dobro napravljeni, trdno zbiti in če prenesejo tudi kak močnejši sunek. V

prejšnjih letih so nekateri čebelarji prevažali čebel na tovornih avtomobilih, kar je bilo seveda najidealnejše. Sedaj bo v tem pogledu več težav, tako, da bomo večji del morali računati deloma z železnico, še bolj pa z navadno vprego.

Zastran voza bi bilo pripomniti, da je za lepo cesto in dobre panje dober vsak voz, čeprav nima vzmetil! A takšnih cest in potov je pri nas bolj malo. Zato bi že bilo svetovati, da čebele prevažamo z vozovi, ki imajo nalašč v ta namen pripravljene posebne gibljive legnarje ali pa so na peresih. Za vožnjo v pašo bi še morda šlo z navadnim vozom, težko bi pa panje po količkaj dobri paši vračali, ker so sati težki in se nam lahko najlepše satje polomi in čebele v razvalinah zadušijo. V skrajni sili bi si pomagali, da bi panje podložili s slamo ali pa, da bi na lojtrnice napeli vrvi, nanje privezali deske, na deske pa naložili panje.

Tik pred prevozom, ki naj bo po možnosti ponoči, se naj okenca dobro pritrđijo z žebli ali pa s prečnimi zapahi, ker se med vožnjo žival razburja in se zaradi tega razvija v panju velika vročina, je neobhodna zapoved za vsakega prevažalca, da dobivajo družine dovolj hladnega zraka. Če ni v vratih dušnikov z žično mrežo, moraš vratca sneti. Kranjičem moramo v sprednji in zadnji sklonnici izdolbsti veho in jo zamrežiti. Zvečer zamašimo žrela z zapahi, kranjiče tudi z vršički smrekovih vej.

Na vozu naj bodo panji zloženi tako, da leži satje vzporedno z osmi voza, od dušniki pa navzgor. Če jih naložimo v dveh vrstah, jih je treba dobro povezati.

Na pot je treba vzeti posodo z vodo in razpršilnik ali pa omelece, nekaj gobe, vžigalice in luč, klešče in kladivo ter nekaj žeblijev in končno za pest ilovice, s katero zamažeš kakršno razpokov panju.

Če bi se med potjo primerila nesreča, da bi začele iz kakšnega panja uhajati čebele, je treba najprej izpreči konje in jih odgnati stran, nato pa panj zamašiti. Ako bi pa bila smola večja in bi kak panj padel z voza in se razklal, mora prav tako prva skrb veljati vprežni živini, da jo od strani dovolj daleč proč, nato pa čebele pomiriš z vodo in dimom. Dobro je v takem primeru imeti s seboj čebelarstvo kapo, da lažje nemoteno delaš.

Ako bi po nesreči čebele napadle kako žival, se priporoča politi jo z vodo, nato pa dobro zdrgniti s slamo, da odstranimo iz kože žela. Nato jo namažemo s špiritom ali žganjem in jo odeneemo z mokrimi odevami, da jo hladijo.

Eno naj bi si dobro zapomnil vsak čebelar, ki prevaža v pašo, to namreč, da ni nikoli preveč previden Mnogo bolje je pred prevozom vse točno in vestno narediti kakor med prevozom imeti sitnosti in škodo.

Za povečanje pridelkov

V današnjih časih je treba obdelati vsak košček zemlje, zato je treba pripraviti čim več dobrega gnoja in komposta, zato domač hlevski gnoj in gnojnico do kraja in pravilno porabiti, zato nabaviti umetna gnojila, ki so nam na razpolago, vse zato, da bi pridelali več in s tem zmanjšali pomanjkanje.

Naše stremljenje za povečanjem pridelkov mora iti še v drugi smeri. Kar pogledjmo, kaj nam je letos zmanjševalo pridelke žit. Glavni vzrok je pač žitna rja in razne sneti. Ogladali si bomo danes razvoj teh bolezní, da se bomo vedeli boriti v bodoče proti njim in da se bomo za to borbo pripravili in preskrbeli tudi s primernimi sredstvi.

Je več vrst rje, ki pa nastopajo vse na enak način in na enak način škodujejo rastlinam. Najbolj je razširjena progasta rja, ki napada vse naše žitne rastline. Zelo nevarna je tudi rumena rja, ki napada pšenico, rž in ječmen. Razen teh glavnih dela škodo na rži ržena, na ovsu pa kronasta rja. Življenje rje je precej zamotano, saj rabi za popolen razvoj kar dve rastlini. Tako je znano, da progasta rja živi na češminu in se od tam raznašajo trosi na žito, kjer se razvijajo dalje in se tudi množe. Jeseni izginejo letni trosi, narede se pa zimski, ki kale na češminu in od tam se spomledí spet širijo na žito. Zato je to rjo mogoče zelo zmanjšati z uničevanjem češminovih grmov. Kot je za razvoj progaste rje potreben češmin, tako rabi ržena rja navaden plevel polovski jezik, kronasta rja pa grm krhliko. Za rumeno rjo pa niso še našli posrednega gostitelja. Sploh je življenje in razvoj rje še slabo preiskan in še vedno precej tajinstven.

Če se rja na žitu razširi v večji meri in zgodaj, ga čisto izpije. Zrnje je drobno, zgrbančeno, prazno. Letošnji pridelki so ponekod ravno zaradi rje zmanjšani

gotovo za četrtno. Rje ne napadajo povsod enako. Mnogokrat je videti zelo napadeno žito, takoj poleg na sosedni njivi pa isto žito lepo uspeva in ga rja le malo ali nič ne napada. Kdor pozna pogoje, pod katerimi se rje širijo, se temu pojavu ni čudil. Zakaj se vedno priporoča nabava dobrega semena, ki je preskušeno dobro. Ravno zato, ker so posamezne sorte proti boleznim bolj odporne, kakor druge. Ne sejte nikoli semen od neodpornih sort. Če ste letos opazili rjo v večji meri, pripravite si za setev drugo seme, ki je od zdrave setve. Čeprav tako seme plačate dosti dražje, se vam bo dobro izplačalo. Dalje se je izkazalo, da je v pravilnem gnojenju važno sredstvo, da se rja prepreči. Seme mora priti v dobro obdelano zemljo, ki je dobro preskrbljena s hranilnimi snovmi. Sveži hlevski gnoj ni priporočljiv. Tudi preveč dušika ni dobro, ker dušik zadržuje zorenje. Nasprotno pa fosfor pospešuje zorenje in pomaga rastlini v borbi proti rji.

Še večjo škodo kot rje napravijo vsako leto žitne sneti. Tudi sneti je več vrst: smrdljiva (trda) snet na pšenici, pokrita snet na ječmenu, prašnata snet na pšenici, na ječmenu, na ovsu, na prosu. Vsaka trava in žito ima svojo snet, ki napada samo to rastlino. Po učinku jih vsakdo pozna. Po načinu, kako okužijo rastline, ločimo v glavnem dve vrsti sneti: v prvo spadata smrdljiva snet na pšenici in pokrita snet na ječmenu. Trosi sneti so zaprti v zrnu in izletijo šele, ko se ob mlačvi zrno razbije. Ob mlačvi se izvrši okužitev zdravega semena s temi trosi. Zato do neke mere okužitev lahko preprečimo. Žito, ki bo prihodilo leto za seme, omlatimo čisto posebej, ločimo od ostalega. Pred mlačvijo semenskega žita je treba vse orodje in vse prostore, s katerimi pride žito v dotiko, temeljito očistiti. Na ta način ne damo možnosti, da bi se prime-

salo slabo seme, pleveli in drugo, prav tako pa v znatni meri preprečimo okužaje po sneteh.

V drugo vrsto spadajo značnate sneti. Seme se okuži že ob cvetju in se ob žetvi in mlačvi prav nič ne razlikuje od zdravega. Prašnata snet se naseji v semenu in raste obenem z žitom, dozori pa že, ko je drugo zdravo žito ravno v cvetju. Tako gre okužitev zopet naprej na prihodnjo setev.

Kakor imamo po načinu okužitve dve vrsti sneti, tako imamo tudi dva načina za borbo proti snetem. Smrdljivo in pokrito snet pa tudi prašnato snet na ovsu in prosu zatiramo z razkuženjem samo z

raznimi sredstvi, ker se trosi nahajajo na površini zrna. Doslej smo uporabljali v ta namen uspulun, forzol, modro galico in še druge, sedaj pa je vsa ta sredstva težko dobiti. Verjetno bodo v tem času prispela iz Italije kakšna nova sredstva za desinfekcijo semena; poslužite se jih, da zmanjšate škodo po zajedalcih in tako zvečate pridelok. Če bo za uporabo novih sredstev treba kakšnih navodil, jih bomo v našem listu še prinesli.

Proti prašnatim snetem na pšenici in ječmenu desinfekcija semena ne pomaga. Kako se borimo proti tem snetem, bomo objavili prihodnjič.

Dobra stelja: zdrava živina, dober gnoj

Za udobno bivanje živine v hlevu mora biti poleg drugih pogojev, ki so bolj tehnične narave (svetloba, ventilacija, material v ležišču itd.), preskrbljeno tudi z dobro steljo, ki napravi ležišče mehko, toplo in suho. Pri napravljanju stelje moramo zadostiti dvema zahtevama: 1. Stelja mora nuditi živini udobnost, in 2. stelja naj bo tudi učinkovito gnojilo.

Da stelja zadovolji zahtevi udobnosti živine, mora biti predvsem take prirode, da je sposobna vsrkavati večje količine vode, ker le taka stelja bo ohranila ležišče suho. Stelja v znatni meri poveča količino gnoja. Zato naj bo stelja taka, da bo učinek gnojenja tudi stvarno pove-

ne gozdne trave, mah, praproč, vresje, žaganje, smrečje itd., se često uporabljajo za nastiljanje. Katera od naštetih stelj najbolj odgovarja prvi in drugi zahtevi (je najboljša), naj nam pokaže tabelaričen prikaz za nekatere vrste, katerega sta izdelala potom svojih analiz Nemca Stang in Stutzer.

Če pogledamo tabelo, vidimo, da upija največ vode mah (900). Nekoliko manj upija tudi žaganje 660—720 delov vode na 100 delov suhe tvari. Torej bi potem takem prvi zahtevi najbolj odgovarjala mah in žaganje. Primerjava in kombiniranje nadaljnjih številčk pa nam pokažejo, katera stelja je stvarno najboljša. V

Vrsta stele	100 delov suhe tvari vsrkava	Sestav					
		voda %	pepel %	dušik %	fosfor %	kalij %	apno %
Ozima ržena slama . .	430 delov vode	14.3	4.0	0.45	0.28	1.0	0.29
Ozima pšenična slama .	390 delov vode	14.3	4.85	0.45	0.25	0.9	0.28
Listje	430 delov vode	14.0	4.6	1.0	0.22	0.3	1.9
Mah	900 delov vode	25.0	1.9	1.05	0.16	0.31	0.29
Vresje	ca 300 delov vode	20.0	1.66	1.0	0.11	0.21	0.36

čala, t. j. ima naj mnogo hranilnih sestavin, ki jih morejo rastline prejeti za svojo hrano ter naj se razkrajata istočasno z gnojem, da je tako učinek gnojenja večji.

Za steljo se uporabljajo različni odpadki, ki za krmo niso porabni. Najpogosteje se rabi slama in listje, pa tudi raz-

100 kg mahu imamo le 75 kg suhe tvari, dočim je v 100 kg slame 86 kg suhe tvari, po kateri se presoja upijanje vode. Če vzamemo torej za podlago 100 kg ene in druge stelje dobimo, da vsrka 100 kg mahu 675 kg vode, 100 kg ržene slame pa 370 kg vode.

Vse rastline imajo sposobnost, da so

hranijo izključno z mineralno hrano in morejo razpadle rastline izkoristiti samo v toliko, kolikor imajo v sebi mineralnih sestavin. Ako rastlino sežgemo, se nam mineralne sestavine izločijo od organskih, ki zgorijo popolnoma, mineralne pa ostanejo v obliki pepela. Po procentu pepela sodeč vidimo, da se odnosi slama in listje proti mahu in vresju kakor 1:2 in še več, t. j. v listju in slami je dvakrat toliko in še več za rastline dostopne hrane, kot jo je v mahu in vresju. Nadaljnji številčni prikaz nam pokaže procent najvažnejših rastlinskih hranil. Za našo zemljo sta posebno važna fosfor in kalij, ki sta v zemlji skoraj redno v pomanjkanju. Fosforja in kalija pa zopet izkazujeja najvišji procent slama in listje. Če vzamemo v obzir še brzino razkrajanja (razpadanja) poedinih vrst stelj v elementarne oblike, ki so rastlinam kot hrana dostopne, nam pokažejo slama, listje in mah najpovoljnejše številke.

Upoštevač te tri vidike hkrati bi mogli imenovane vrste stelj razdeliti po kakovosti, kakor sledijo: razne (kisle, gozdne in močvirske) trave, razne slame, listje, mah, vresje, praprot, žaganje in smrečje. Oglejmo si vsako vrsto imenovane stelje posebej in videli bomo upravičenost te razdelitve.

Trave imajo približno isto sposobnost upijanja vode in približno isto brzino razkrajanja kot slama, obenem pa nudijo živini mehkejšo ležišče ter imajo mnogo večji procent hranljivih rastlinskih sestavin. Kjer torej ostanejo trave neizrabljene, pokosimo in osušimo jih za steljo, to se lahko napravi tudi v pozni jeseni, ko so trave že suhe, ali pa v zgodnji pomladi, ko so že napol preperele (strohnele) in s tem za gnojenje posebno prikladne.

Slame uporabljamo za steljo od vse-mogočih žitaric, zlasti pa od onih, katere zaradi svoje trdote niso prikladne za krmo. Slama ozimnih žitaric je mnogo bolj trda kot od jarih, in če uporabljamo slamo tudi za steljo, jo uporabljamo v prvi vrsti od ozimnih žitaric, od jarih (pomladanskih) pa moremo pripraviti krmo, ki je za govedo skoraj potrebna kot polnilni material. Zlasti, ako dobiva mnogo krepke krme. Slama za steljo naj se razreže na dolžino 20—30 cm. S tem se poveča njena površina in s tem v zvezi tudi sposobnost upijanja. Prednost raz-

rezane slame se občuti tudi pri razmetavanju (trošenju) gnoja.

Listje. V mnogih krajih se uporablja za steljo odpadlo gozdno listje in iglice, kar pa se iz gledišča gozdnega gospodarstva nikakor ne more priporočati. Z odstranitvijo listja iz gozdov odvezamemo gozdni zemlji hrano, ki je potrebna za rast dreves. Hrane pa se vprav največ napravi iz odpadlega listja. Iz gozdarskega vidika bi se ne smelo nikdar napravljati gozdnega listja. Ako pa gospodarska korist pokaže potrebo po napravljanju tudi gozdnega listja za steljo, naj se to izvrši na daljše razdobje in previdno. Na enem in istem mestu naj se ne grabi listje vsako leto, ampak kvečjemu vsako tretje leto. Grabij naj se samo ono listje, ki še ni pritisnjeno k zemlji, to je v prvi vrsti enoletno listje, ter naj se pušča listje od dveh leta ali najmanj enega leta v gozdu kot hrana, ki gozdu po vsej pravici tudi pripada, ter je pač iz njega izšla. Listje (suho) nudi živini prijetno in toplo ležišče, je dovolj bogato na hranljivih rastlinskih sestavinah, toda razpadanje se vrši počasneje kot pri slami, zlasti ako so med listjem tudi iglice (smrekove, borove itd.).

Mah je za živino jako dobra stelja. Čeprav je malo siromašnejši na hranljivih rastlinskih sestavinah, ga je kljub temu priporočljivo uporabljati za steljo, ker z napravljanjem mahu očistimo travnike nepoželega gosta. Kjer koli se je torej razširil mah, ga izruvamo do zemlje, površino dobro zagnojimo s kompostom ali hlevskim gnojem, drugo pomlad pa jo posejemo s travnimi semeni in tako bomo dobili iz ničvrednega prvovrsten travnik. Vsako pomlad čistimo z brano vse travnike in mah, ki ga bo izruvala brana, nam bo služil za steljo.

Vresje in praprot sta stelji srednje kakovosti ter prideta v poštev tam, kjer ni dobiti boljše ali pa je napravljanje drugih združeno s prevelikimi stroški. V glavnem ta vrsta stelje živini ustreza, učinek na polju pa je zaradi počasnega razpadanja (olesenela stebela) v prvem letu le nezaten.

Žaganje je zaradi svoje velike sposobnosti upijanja vlage za hlev priporočljiva stelja, za polje, zlasti pa za težko zemljo, pa ga je treba zavračati. Razpadanje žaganja v zemlji do stanja, ki je sposobno dati rastlinam hrano, traja ne-

kaj lef; za to je učinek gnojenja s takim gnojem zelo slab. Če pa je žaganje prepojeno povrh tega še s smolo, se proces razpadanja še bolj zavleče in njegov gnojilni uspeh je gotovo enak ničli.

Smrečje je končno vrsta stelje, ki nam služi v ta namen v najskrajnejšem primeru. Smrečje kot stelja ne nudi niti žvini udobnosti, ker jo zbadajo les in iglice, niti ne pokaže učinka na polju, ker je razpadanje zelo počasno (smola) tako, da se najdejo še po 2—3 letih nestrohnjene vejice na njivi. Če pa pomislimo, da s klestenjem smrečja oropamo smreke njenih zelenih delov, ki ji služijo za predelavanje hrane — često se okleščene smreke posušijo — si bomo pač premislili, preden bomo segli po taki vrsti stelje.

V vsakem kraju se poslužujejo pač stelje, ki je na razpolago, tako ponekod uporabljajo za steljo tudi šoto, ki se odlikuje po veliki sposobnosti upijanja vlage — 100 delov šote upije okrog 1450 delov vode — je pa na hranilnih rastlinskih sestavinah zelo siromašna.

Za učinek gnoje in stelje na rastline moramo vedeti, da je v težki zemlji delovanje bakterij, ki razkrajajo gnoj in steljo do stanja, v katerem sta dostopna rastlinam kot hrana, precej manjše kot pa v lahki zemlji, t. j. razkrajanje teže mnogo počasneje. Zato bomo za težke zemlje uporabljali predvsem lahko raztvorljive stelje, kot so slame, trave in mah. Za lahko zemljo pa se lahko poslužujemo tudi težje raztvorljivih stelj, kot so listje, vresje, praprot in končno tudi žaganje.

Če bodo dani drugi pogoji, nam bo dobra stelja pripomogla do zdrave živine, dala pa nam bo tudi gnoj, ki bo s svojim delovanjem poplačal razliko v ceni, v kolikor je višja za dobro steljo. Ne plašimo se v gospodarstvu nikdar izdatkov za umne in potrebne stvari; kajti malomarnost se hudo maščuje, razumno in na mestu razsipanje pa često bogato plača.

KUHINJA

Makaroni s paradižniki. Makaroni, ki jih sedaj dobivamo, so iz enotne moke, a so zelo okusne. Treba jih je precej časa kuhati v obilni slani vodi. Ko so makaroni mehki jih odcedim in dobro operem v mrzli vodi. Par debelih paradižnikov skuham posebej. Kuhane odcedim in pretlačim v kozico v kateri sem segrela

malo masti. Tudi brez masti se shaja, seveda je boljše, da je je le malo. Odcedjene makarone stresem na paradižnike, dobro premešam in pustim še par minut pražiti. Makarone serviram s solato ali s posiljenim zeljem.

Kifelčar v solati. Za solato je kifelčar zato priporočljiv, ker ne rabi skoro nič olja in ker se rezine nič ne zdrobe. V ta namen olupim kuhan kifelčar, ga zrežem na tanke rezine, potrese s seseklanim drobnjakom in zabelim s par kapljicami olja in s kisom. Tako pripravljen krompir pomešam lahko tudi s solato.

Kifelčar kuhan in popečen. Kifelčar ostržem, operem in skuham do mehkega. Kuhane odcedim in stresem na prav malo raztopljene masti, katero sem odšavila s sekljano čebulo in zelenim petršiljem. Površino potrese s zdrobljeno kumeno.

Domāča lekarna

Lakoto smolnico (Gabium aparime) stolci, zmešaj s starim salom in devaj na divje meso, gošjo in kostne izrastke. (Tako so delali stari ljudje okoli Brežic). Če se ti vodeni kri, če se te loteva debelica, ti bo pomagal sok ki ga iztisneš iz cvetoče zeli, 3 žlice na dan. Če se je zaprla voda, operi smolnice in naveži.

Ribji lap ima v sebi jerek sok, ki izje vsak madež na polti. S tem sokom so si pripravljala prejšnje čase deklata lepotilno vodo. Čaj ali sok lapa žene na blato, na vodo in na pot, zato ga pijejo za vodenico in zlatenico. Za zlatožilne čire zmešaj zdrobljeno in posušeno zel z govjim lojem in maži. To pomiri pekoče bolečine. Sveže zel devajo tudi na raka.

Petoprstnikove kaplje za težko glavo in utrujenost: Razreži na debelo 6 gr srčne moči, 4 dkg blaženega korena, 7 dkg petoprstnika, 5 dkg potonike, 3 dkg vrednjaka in 5 dkg pelina. To vrzi v sodček, ki drži 25 litrov in nalij dobrega vina ali mošta. Če si nalil vina, lahko odcediš čez 14 dni, mošt pa mora vreti dva meseca. Pij zjutraj in zvečer šilce tega vina in pomlajen boš za 20 let.

Meto kuhaj in pij, če ti zastaja voda, če si prehlajen, če te boli glava zaradi zabasanih vetrov. Naveži meto na prehlajen mehur, za razboljena čreva ob griži jo prevri na kisu ali na olju in naveži gorko. Za splošno slabost telesa se natri po vsem životu z zeleno meto ali z njeno tinkturo.

Dobromislino, vinsko rutčico in med kuhajo na vinu in uživajo vino za kašelj, trganje in če te tišči v prsih. Za krvotok in grižo prevri prst dobromislince in žlico tropotčevega semena na vinu. Pij to vino in izpiraj se z njim.

PRAVNI NASVETI

Ureditev sporne meje. K. J. P. — Ker se vam je zdela meja ob raznih vaših parcelah sporna, ste pravilno predlagali pri okrajnem sodišču, da določi mejo sodišče. Sodišče je nato moralo razpisati naroč in je imelo na kraju samem določiti mejo, tudi če nasprotni mejaš ne bi prišel k naroku. V vašem primeru sta pa oba mejaša sodelovala in iz razpravnega zapisnika je razvidno, da je končno sodnik pri vseh spornih mejah določil tisto mejo, na katero sta se oba prisotna mejaša po krajšem ali tudi daljšem pogajanju, zedinila. Če se sedaj pritožujete, da so bile meje v glavnem določene v prilog nasprotnika in ste zato nezadovoljni, vam ni moči pomagati zato, ker takrat, ko je bil čas, niste ugovarjali. Nihče vas ni mogel pri poslovanju na kraju samem prisiliti, da bi sporazumno pristali na mejo, ki se je vam zdela krivična. Če niste hoteli pristati na po sodniku predlagane meje, bi se proti temu morali pritožiti in zahtevati, naj sodišče izda sklep, o določitvi meje, proti takemu sklepu pa ste imeli možnost pritožbe — rekurza na okrožno sodišče. Tako ste pa sproti pristali na novo mejo, brez ugovora, tako da so vse meje sporazumno določene in ni bilo sodišču treba izdati nobenega sklepa. Ker so bile glasom zapisnika vse meje določene v sporazumu obeh strank, sploh ne morete več sedanje nove meje osporavati. — Res je, da zapisnika o razpravi na kraju samem niste podpisali, ker ta zapisnik s strojem še ni bil napisan in si je delal beležke le sodnik. Dvomimo pa, da bi mogli dokazati, da bi bil zapisnik potvorjen, to je, da je v njem drugače zapisano, kakor se je res godilo. Saj sami priznate, da niste več pri določitvi meja ugovarjali, ko se vam je zdela, da določa sodnik mejo v korist vašega nasprotnika, ker ni maral zaslišati od vas predlaganih prič. Kakor rečeno, vztrajati bi morali, da se vaši predlogi glede zaslišanja prič zapišejo in zahtevati, da se izda sklep o določitvi meje, pa bi imeli sedaj možnost pritožbe. Tako pa je bila meja glede vseh parcel določena končno soglasno, tako da ni bilo treba sodišču meje določiti in izdati sklepa o tem, ampak je le ugotovilo v zapisniku doseženi sporazum glede posameznih mej.

Pravda zaradi lastninske pravice. K. J. P. V pravdi zaradi lastninske pravice ste bili tako v prvi kakor tudi v drugi stopnji zastopani po odvetniku. Temu ste verjetno vse to povedali že tekom pravde, kar ste nam navedli v našem dopisu in je vaš zastopnik vse to, kar je bilo za

stvar samo važno in odločilno, gotovo tudi tekom pravde uveljavljal. V razlogih prizivne sodbe je res pogošeno navedeno vaše priznanje glede uživanja spornega sveta »od kar« namesto »do kar« je železnica stekla. Vendar je prizivno sodišče sprejelo vsa pravna izvajanja prvostopne sodbe ki že sami na sebi opravičeno utemeljujejo zavrnitev tožilnega zahtevka, tako da dodatna pogošena navedba vašega priznanja v razlogih prizivne sodbe na izid ni mogla vplivati. — Pravda je sedaj končana in morate njen izid vzeti kot stvarnost. Sedaj ste sami spoznali, kako nespametno se je včasih pravičnik! Sporni svet ste ocenili na din 1100 (verjetno ga pa nihče ne bi tako drago plačal). Pravdni toški, ki jih morate plačati nasprotniku, pa so odmerjeni na din 3178. Verjetno boste morali svojemu odvetniku vsaj toliko plačati. Torej bo stroškov ca 6400 din za kočček malovrednega pašnika, kjer se je paslo vse povprek!

Preživnina otroka. V. K. G. — Svetujemo vam, da se z varstvenim sodnikom posvetujete, kaj naj storite. Za otrokovo preživnino se sme zarubiti dve tretjini plače, za gostilniške dolgove pa le eno tretjino. Če je upnik za gostilniško terjatev vas prehitel pri zarubitvi plače, je za njegovo terjatev zarubljene tretjina plače, tako da vi še vedno lahko za otrokovo preživninsko dajatev zarubite drugo tretjino plače, dočim ostane tretja tretjina plače očetu. Če pa je dolg gostilničarjev le navidezen in predlagana ružbež le zato, da se prikrajšajo otrokove pravice do preživnine, potem bi mogli z izpodbojno tožbo doseči, da se razveljavi zarubitev prve tretjine plače. Ker zadeva ni enostavna, je potrebno, da se po navodilih varstvenega sodnika poprej informirate, če kaže vložiti tožbo ali ne.

Preživnina ločene žene. V. K. G. — Ker je bil zakon ločen iz obojestranske krivde, nimate pravice zahtevati od ločenega moža preživnine za sebe. Sodišče bi vam moglo določiti preživnino le, če ste sami nesposobni za pridobivanje in je bila vaša krivda na ločitvi manjša od moževe.

Lekarna

Da se obvaruješ škorbuta: v litru belega vina nastavi 2 dkg hrena, 3 dkg kreše in 2 dkg žličnika (širokega trpotca), tega pij zjutraj in zvečer, obvaruje mornarje na potovanju.

Voda, ki ohrani zobe zdrave: 3 dkg hrena, 3 dkg koromača in 1,5 dkg poprove mete namoči v litru žganja in devaj poljubno v toplo vodo za izpiranje zob. Za to je aplah boljše topla voda kakor pa mizla.